

Indexul de Modernitate a României (IMR) - Se modernizează psihocultural România?

- **Autori: Prof. univ. dr. Daniel David și Prof. univ. dr. Mircea Comșa**
 - **Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca**

I. Introducere

- În 2015 s-a publicat monografia dedicată psihologiei românilor, propunând profilul psihocultural al țării (prin raportare la spațiul vestic) (David, 2015).
- În proiectul PCCF (UEFISCDI) – <http://ropsy.granturi.ubbcluj.ro> – s-a propus o analiză mai detaliată a profilului psihocultural al țării, și anume prin hărți psihologice la nivel de zone ale țării (ex. geografice/administrativ-teritoriale sau definite psihologic), pentru a le relaționa apoi cu alți indicatori PESH (*Political/Economic (GDP/GINI)/Social/Health*). Acest demers se înscrie în paradigma recentă inițiată pentru SUA (Rentfrow et al., 2013) și UK (Rentfrow et al., 2015). Suplimentar, am angajat și o analiză dinamică și generațională a modernizării României.
- În Raportul de față prezentăm un Index de Modernitate al României (IMR), printr-o analiză dinamică și generațională a modernizării României. Dinamica va lua în calcul perioade diferite, iar analiza generațională va lua în calcul anul nașterii, cu potențială explorare a rezultatelor și pe următoarele generații: (1) Generația tăcută (cei născuți înainte de 1946); (2) Generația *Baby Boomers* (cei născuți între 1946-1964); (3) Generația X (cei născuți între 1965-1980); (4) Generația Y/Mileniarii (cei născuți între 1981-1996); (5) Generația Z (cei născuți începând cu 1997; având cel puțin vârsta de 18 ani la data culegerii datelor).
- IMR angajat în acest Raport are patru fațete/dimensiuni: (1) individualism (autonomie)/colectivism; (2) încredere/neîncredere; (3) indulgență/datorie și (4) satisfacția cu propria viață.
 - Primele trei dimensiuni sunt preluate după Beugelsdijk & Welzel (2018), care combină abordărilor psihoculturale ale lui Hofstede și colab. (2010) și ale lui Inglehart & Welzel (2005), în baza datelor *World Values Survey/WVS* (<http://www.worldvaluessurvey.org/>), incluzând și *European Values Study/EVS* în cazul nostru (<https://europeanvaluesstudy.eu/>). A patra componentă o adăugăm în baza datelor din WVS.
 - Ținând cont de importanța primei fațete în influențarea altor componente psihoculturale și PESH, dublăm analiza lui Beugelsdijk & Welzel (2018) cu

cea efectuată de Santos et. al (2017), pentru a înțelege potențiala convergență/divergență a rezultatelor. Analiza lui Santos et al. (2017) utilizează pentru evaluarea individualismului (autonomiei)/colectivismului itemi din WVS după o altă metodologie decât cea angajată de Beugelsdijk & Welzel (2018).

- De asemenea, dublăm analiza cele de-a doua fațete, încredere / neîncredere, cu un item de încredere generalizată din EVS/WVS („*Cei mai mulți oameni sunt de încredere*”).
- Dincolo de teoriile și dezbaterile academice diverse legate de modernitate, în acest Raport înțelegem operațional modernitatea mai ales prin prisma lui Inglehart & Welzel (2005) și Hofstede et al. (2010), sintetizată în Beugelsdijk & Welzel (2018). Altfel spus, un profil psihocultural caracterizat de autonomie, indulgență și încredere se relaționează bine cu indicatorii PESH din țări democratice și dezvoltate socio-economic, inclusiv cu Indexul de Dezvoltare Umană (*Human Development Index/HDI*). Într-adevăr, legătura dintre cele 4 fațete ale IMR și diverși indicatori PESH este complexă și adesea bidirecțională. Spre exemplu, educația, veniturile/dezvoltarea economică, tipul de joburi și urbanizarea stimulează componenta de autonomie (Santos et al., 2017), care apoi reîntărește și stimulează aceste componente PESH. Așadar, cunoașterea și înțelegerea dinamică a IMR are atât rol diagnostic pentru nivelul de modernitate al țării, cât și unul de planificare a unor intervenții care pot stimula modernizarea țării.
- Într-o logică formativă, am calculat un Indice de Modernitate a României (IMR) pornind de la scorul de colectivism/autonomie (Santos et al., 2017), încredere/neîncredere (itemul de încredere generalizată din EVS/WVS), indulgență/datorie (Beugelsdijk & Welzel, 2018) și satisfacția cu viața (EVS/WVS). Am ales aceste dimensiuni deoarece volumul de date este mai mare și deci și robustețea concluziilor. IMR e calculat ca media aritmetică a celor patru dimensiuni. IMR ia valori în intervalul 0-100 (media 50), unde o valoare mai mare înseamnă un grad de modernitate mai mare.

II. Metodologie (în sinteză)

Variabilele luate în calcul în această analiză au fost următoarele (după Beugelsdijk & Welzel, 2018, vezi și David, 2015; Hofstede et al., 2010):

- **1. Colectivism/Autonomie (Individualism)**
 - *Concentrarea/Distribuirea puterii sociale:*

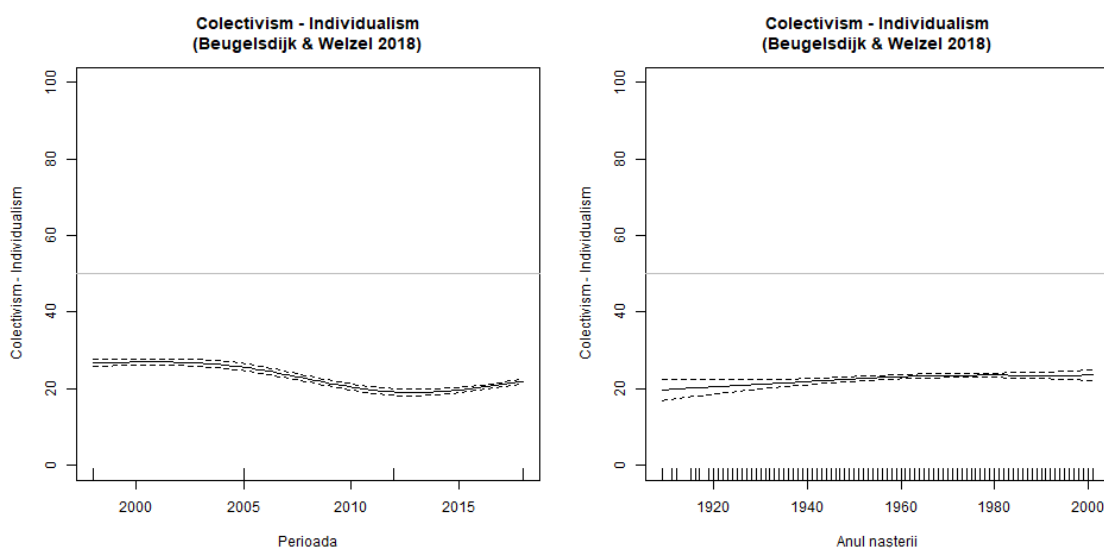
- Concentrarea puterii – puțini conduc mulți, iar distanța psihosocială între cei care conduc și cei conduși este mare.
 - România are unul din cele mai mari scoruri de concentrare a puterii dintre țările Uniunii Europene.
- Distribuția puterii sociale – puterea este distribuită între indivizi din diverse zone, care se controlează reciproc, pentru a împiedica concentrarea puterii și autoritarismul.
 - Distribuția puterii este o caracteristică de bază pentru SUA și țările din spațiul vestic.
- *Colectivism/Autonomie (Individualism):*
 - Colectivismul psihologic – interesele grupului sunt mai importante decât cele ale individului, iar grupurile se formează în logica mai generală a relațiilor de familie (ex. familie/cunoștințe/prieteni).
 - România are un scor crescut de colectivism, dintre țările Uniunii Europene doar Bulgaria, Croația, Grecia, Portugalia și Slovenia mai având un astfel de profil.
 - Autonomie – grupurile servesc interesele individuale și se constituie pe baza valorilor comune, chiar între indivizi între care nu există altfel de relații anterioare.
 - SUA și majoritatea țărilor vestice din Uniunea Europeană potrivesc profilul autonom.
 - Am inclus în analiză și Colectivismul/Autonomia evaluate după Santos et al., (2017).
- **2. Încrederea/Neîncrederea**
 - *Evitarea/Angajarea incertitudinii:*
 - Evitarea incertitudinii – imprevizibilitatea viitorului este văzută ca un pericol, de aici cantonarea în prezent.
 - România are un scor foarte crescut la acest nivel.
 - Angajarea incertitudinii – imprevizibilitatea viitorului pot fi văzută și ca oportunitate.
 - SUA și alte țări vestice au un scor crescut la acest nivel.
 - Am inclus în analiză și încrederea generalizată („Cei mai mulți oameni sunt de încredere”), după EVS/WVS.
- **3. Indulgența/Datoria**, cu referire la
 - *Orientarea pe termen lung/Orientarea pe termen scurt:*

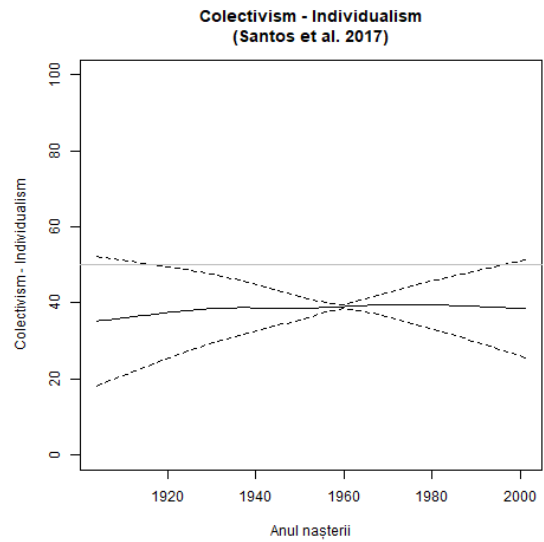
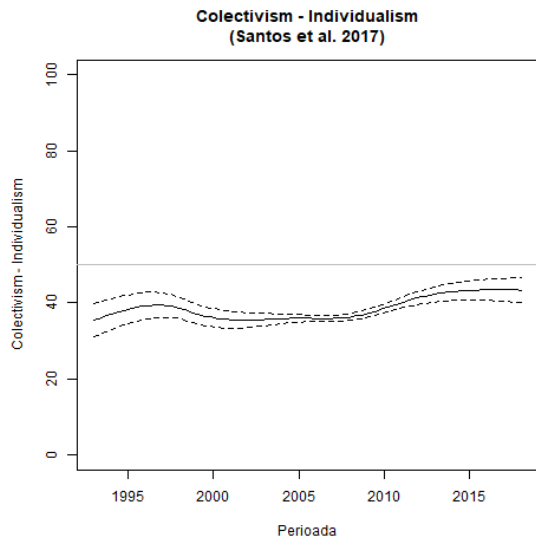
- Orientarea pe termen lung – se acceptă sacrificii în prezent de dragul viitorului.
- Orientarea pe termen scurt – se valorifică prezentul și trecutul în prezent, fără renunțări majore pentru viitor.
 - România are un scor echilibrat aici (cu tendință ușoară spre orientarea pe termen lung), iar scorurile țărilor Uniunii Europene sunt diverse.
- *Stil represiv/indulgent:*
 - Stil represiv – controlul comportamentului social se face mai ales prin pedepse și vânărea greșelilor.
 - România are un scor crescut la acest indicator.
 - Stil indulgent – controlul comportamentului social se face prin acțiunea recompenselor și pedepselor.
 - SUA și alte țări vestice au un scor crescut la acest nivel.
- **4. Satisfacția cu propria viață**
 - Bazată pe itemul din EVS/WVS („Cât de satisfăcut ești cu propria viață?”).

III. Rezultate

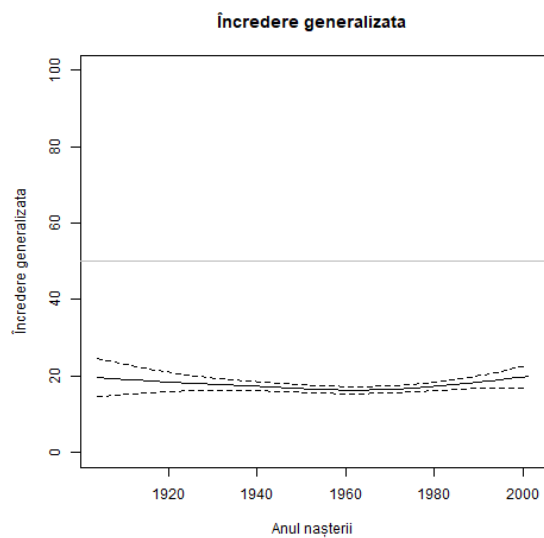
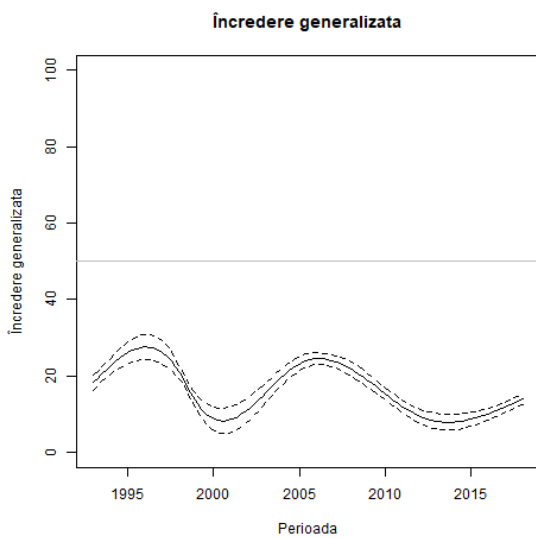
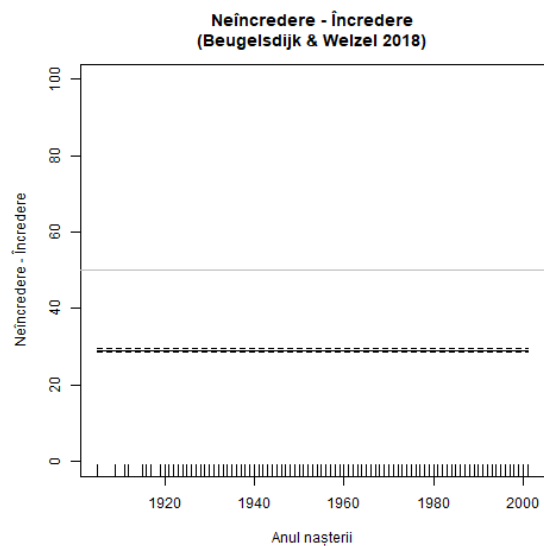
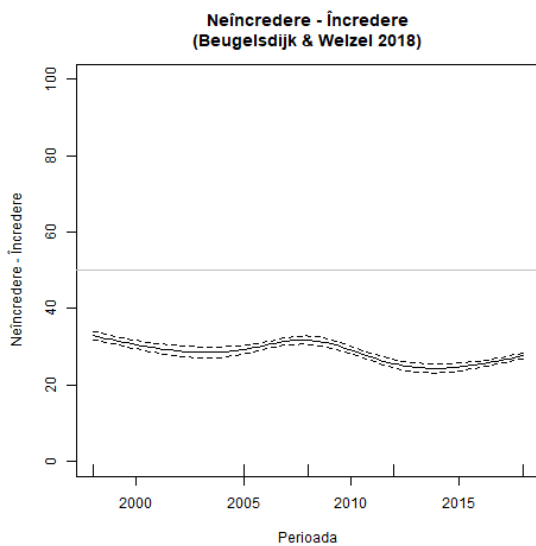
Toate valorile din graficele de mai jos sunt predicții pe baza unor modele de tip GAM (*Generalized Additive Models*) care au inclus ca variabile independente perioada, anul nașterii și vârsta, ca variabile de control genul, educația formală, mediul de rezidență și regiunea, iar ca variabile dependente dimensiunile psihoculturale (fiecare pe rând).

1. Colectivism/Autonomie (Individualism)

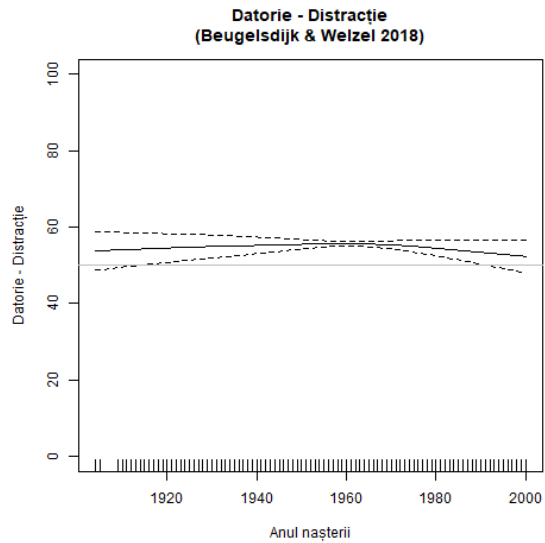
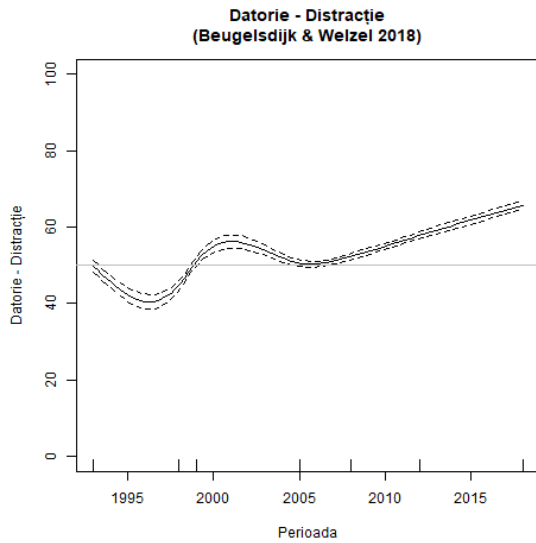

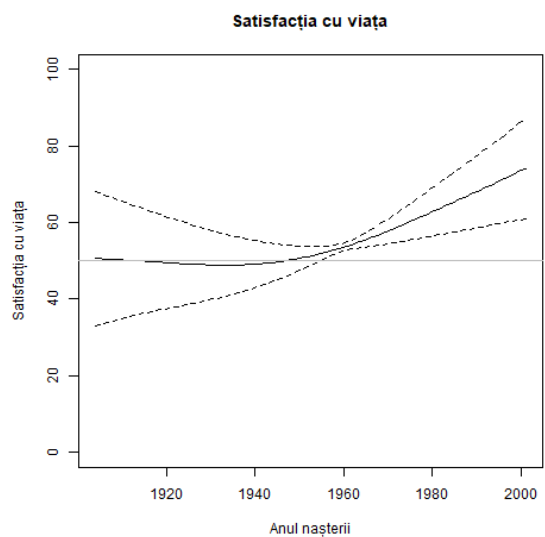
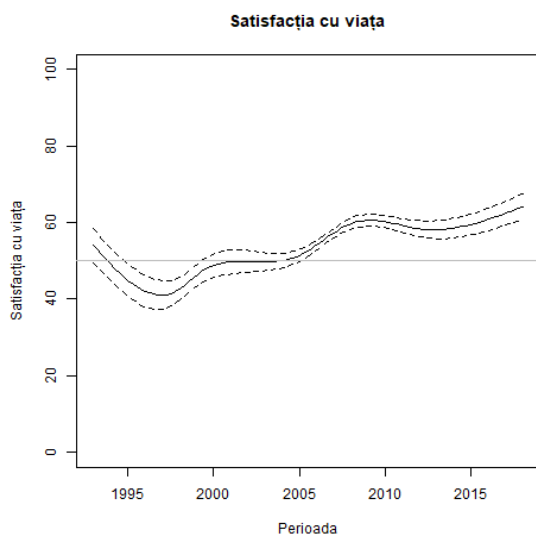
2. Încredere/Neîncredere

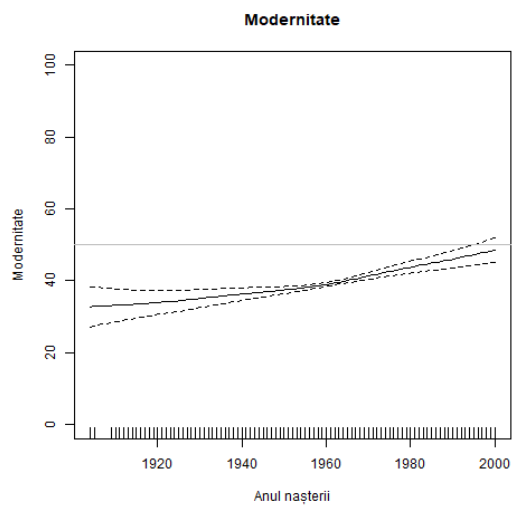
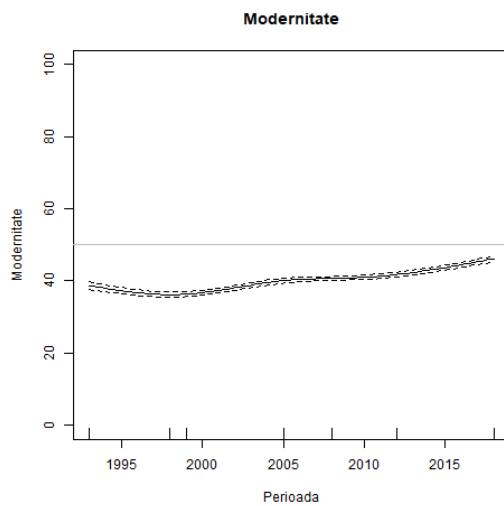
3. Stil represiv/Stil indulgent

4. Satisfacția față de viață

5. Indicele de Modernitate a României

IV. Concluzii și Discuții

Profilul psihocultural al unei țări este, după Hofstede et al. (2010), destul de stabil. Acest lucru nu înseamnă că acesta nu este modificabil sau că nu se modifică, dar modificările se întâmplă adesea într-un context mondial/global, ceea ce face ca diferențele dintre țări/culturi să se mențină. Spre exemplu, în general, la nivel mondial, observăm o creștere a scorului de autonomie în majoritatea țărilor lumii (Santos et al., 2017). Însă chiar dacă scorul relativ rămâne similar, modificările în scorurile absolute capătă importanță în interiorul unei țări. Spre exemplu, chiar dacă în comparație cu țările vestice România are încă un profil colectivist (Hofstede et al., 2010), în interiorul țării este posibil ca scorul de colectivism să scadă, ceea ce poate afecta eficiența instituțiilor sociale vechi.

Între 1993 și 2018 observăm o creștere a Indicelui de Modernitate a României cu aproximativ 9 puncte (de la 39 la 48, pe o scală de 100 puncte). Pe vârstă/generații, IMR se prezintă spre exemplu astfel: 39 la cei născuți în 1960 (din Generația *Baby Boomers*), 44 la cei născuți în 1980 (trecerea de la Generația X la Generația Y/Mileniari) și 49 la cei născuți în 2000 (din Generația Z). Așadar, România se modernizează, poate prea lent față de aspirații/așteptări, dar o face! În parte, creșterea nivelului de modernitate reprezintă o consecință și a intrării în arenă a generațiilor mai tinere.

Aceste modificări pot provoca instituțiile sociale mai vechi, dar constituie oportunități pentru a integra mai bine instituțiile românești în spațiul geopolitic vestic al Uniunii Europene și NATO.

Dacă vrem să stimulăm dezvoltăm IMR și legătura bidirecțională cu PESH în forma unei țări moderne, atunci trebuie încurajate (vezi și Santos et al., 2017):

- Educația (ex. reducerea abandonului școlar, reducerea analfabetismului funcțional; promovarea în curriculum a valorilor emancipative: autonomie, încredere, indulgență etc.);
- Dezvoltarea socio-economică prin politici economice stimulative;
- Apariția de noi joburi (ex. cu prestigiu ocupațional crescut) prin politici economice și stimularea dezvoltărilor antreprenoriale în astfel de domenii;
- Urbanizarea.

Monitorizarea anuală a IMR, ca evoluție naturală și/sau în relație cu propunerile de politici publice/intervenții țintite, este de dorit!

V. Referințe selective

Beugelsdijk, S., & Welzel, C. (2018). Dimensions and dynamics of national culture:

Synthesizing Hofstede with Inglehart. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49(10), 1469-1505.

David, D. (2015). *Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv-experimentală*. Iași: Polirom.

- Hofstede, G., Hofstede, G.J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind (3rd Edition)*. McGraw Hill Professional: New York.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change and democracy: The human development sequence*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Rentfrow, P.J., Gosling, S. D., Jokela, M., Stillwell, D. J., Kosinski, M., & Potter, J. (2013). Divided we stand: Three psychological regions of the United States and their political, economic, social, and health correlates. *Journal of Personality and Social Psychology*, *105*(6), 996–1012. <http://doi.org/10.1037/a0034434>
- Rentfrow, P.J., Jokela, M., & Lamb, M.E. (2015). *Regional personality differences in Great Britain*. *PLoS ONE*, *10*(3). <http://doi.org/10.1371/journal.pone.0122245>
- Santos, H., Varnum, M.E.W., & Grossmann, I. (2017). Global increases in individualism. *Psychological Sciences*, *28*(9), 1228-1239.